

Nemcsak történeti értékei vannak ennek az írásnak, hanem irodalomtörténetiek is, mert Krlezsa az irodalmi élet egyes alakjainak beállításával, méltatásával — ha nem is több ez néha egy-egy közbevetett mondatnál — igyekezett megmutatni maradéktalanul az élet teljes keresztmetszetét. Olvasás közben sokszor úgy érzi az ember, hogy kusza sorokban töredékeket kapott, amelyeket csupán a napló dátuma fog egybe és semmi más, — de ha mélyebben belemerül az olvasó (s ezt Krlezsa el is várja, mert fáradtság nélkül nem lehet belehatolni, sem élvezni, sem megismerni) akkor villannak föl ennek az írásnak a különös szépségei és különös értékei. Kevés olyan írónk van, aki egy mondatban annyit tud elmondani, akár egy nagy hegedűművész hangversenyéről vagy egy tavaszi vasárnap délutánról van szó, amikor világos felhők úsznak el a fejünk felett — vagy —, amikor Ady Hunniájával a magyar valóságot mutatja be, az »Extra Hungariam« rothadását, és az egész »hajótörést«, amellyel nemcsak egy beteg császárság, hanem egy nagyszíni hőortba belebetegedett társadalom is, minden cícomájával együtt a hullámokba vész. Nem véletlen, hogy Krlezsa Adyt idézi; szavai majd úgy zúhognak, mint Adyéi, azokon a köveken, amelyeken Ady írta a »Halál rokonát« és amelyeken Krlezsa gyűjtötte és fölitta magába nagy drámáinak dialógusait. Pest és Buda így termékenyített, amikor a vén császár a hóditás jelszavával a vágóhídra küldte katonáit és voltaképpen nem is hóditani akart, hanem megakart menteni azt a múzeumba való hánytorgó hajót, amit már semmi és senki nem tudott megmenteni a »hajótöréstől«.

Krlezsa naplójegyzetei után Marko Risztics közül kilenc verset a háború előtti évekből és a megszállás idejéből. Vjekoszlav Galeb egy novellát adott, az a címe: »A hó«. A horvát szép próza új termése ez, és figyelmet keltő a műgond, amellyel írja dolgozott.

Még egy írást kell kiemelnünk — a tanulmányok közül. Mirosláv Feller írta a színházi

élményről. Témájának központjában az a tétel áll, hogy az igazi színházi realizmus arra törekszik, hogy fölfedje azokat az életigazságokat, amelyek a valóságos életben rejtettek és észrevétlenek maradtak. Legfőbb célja: az emberség és az emberiség rejtett tartalmát bemutatni az élet minden változatában.

A POGLEDI úgylátszik befejezte a nagy vitát, ami a nemrégiben épp e folyóirat hasábjairól indult el a vélemények harca körül arról, ami az irodalmi élet berkeiben meglehetősen nagy hullámokat vert, de a kérdések tisztázásával elült. Legújabb számában már nem érinti ezt, hanem régi témáit folytatja; ezeknek középpontjában a logikáról és a dialektikáról indított vita áll. Most Mihailó Mankovics írása jelent meg a szimbolikus logika jellegeről és fejlődésének főbb szakaszairól, Ivan Focht a modern muzsikáról értekezik. Gorgo Gamulin pedig a szépművészetekkel foglalkozik.

A LETOPISZ ankétje tovább tart az irodalmi nyelvről. Az egységes szerb-horvát irodalmi nyelv körül megindult vita meglehetősen nagy visszhangot keltett nemcsak az irodalmi körökben, hanem a közoktatásban is. A hozzászólók köre terebélyesedik olyannyira, hogy belőle nem igen marad ki senki, akinek neve a mai irodalmi és szellemi élet terén számottevő. A folyóirat márciusi számában Vlada Desznica hozzászólását olvassuk, de írása mellett ugyancsak ezt a kérdést taglalja Jordan M. Molovics is.

A szépirodalmi rovatban először találkozunk Kocso Racin, makedón forradalmi költő költeményeivel. Erdem ez, amiért dicséret jár a folyóiratnak, hogy a makedónok Goránját megszólaltatja és megismerteti a vajdasági olvasóközönséggel is. Így nemcsak a szerb, hanem a magyar, román, ruszin és szlovák íróinknak és irodalombarátainknak is alkalmuk nyílik arra, hogy megismerkedjenek ennek a csodálatos életű forradalmi költőnek hagyatékával.

(L)

A Vajdasági Múzeumok Munkája

(A Vajdasági múzeum kiadása, Novi Szád, 1953)

Bevezetőbe talán nem lesz fölösleges elmondani, hogy Vajdaságban ma 15 múzeum működik és kettő van alakuló-félben: az egyik Becsén, a másik Béla Crkván. S ha figyelembe vesszük, hogy a háború előtt Vajdaságban mindössze négy volt s hogy 1946-ban ez a szám nyolcra emelkedett, 1948-ban 12-re, 1950-ben pedig már 15-re, akkor érthető miért jelenik meg 1952 óta a „Vajdasági Múzeumok Munkája”.

Múzeológusaink az utóbbi években már nemcsak szervezéssel foglalkoznak, hanem jut idejük rendszerezésre, az összegyűjtött anyag feldolgozására is. Így született meg a „Vajdasági Múzeumok Munkája”, amely

évente egyszer lát napvilágot, és tükörképe az év folyamán elért eredményeknek.

A „Vajdasági Múzeumok Munkája”-nak második száma háromszáz oldal terjedelemben jelent meg és technikai kivitelében igazán kifogástalan.

Rájkó Veszelinovics, a pancsevói múzeum igazgatója Vajdaság X–XII századán dolgozik. Erről beszél az „Őszerb települések Mosorinnál, a Bácskában” című írásában is. Tanulmányában régészeti, történelmi és nyelvészeti anyaggal bizonyítja, hogy a szláv törzsek Pannóniában nagy hatással voltak a IX. században itt letelepült magyarokra. Kétségtelen, hogy e tanulmány szerzője jól ismeri nemcsak a vajdasági régészeti és történelmi anyagot, de a forrásműveket is, mégse sikerült egészében megvilágítania ezt a problematikát.

Dr. Bránkó Gavella „Hozzászólás a pannón keramika népi és időrendi problematikájához” című tanulmányában joggal száll szembe Suhárt német tudóssal. Suhárt ugyanis alaptalanul és tárgyi bizonyítékok nélkül védi azt a tézist, hogy a pannón keramika elsődleges hordozója a Szomnán néven ismert német törzs. Gavella vele szemben azt állítja, hogy mivel a pannón keramika voltaképp változata a luzsikai keramikának, világos, hogy első hordozói az illírek.

A művészettörténetet és építészetet ebben a számban Manó Zizsi képviseli „Adalék Aracsza tanulmányozásához” című írásával. Aracsza valamikor a benedekiek kolostora volt. Amint a bevezetőből megtudjuk, Aracsot azért tanulmányozzák most, mert az aracsi kolostornál is régebbi keletű egyházi építészeti nyomára vélnek bukkanni. Nagy

Sándor Manó Zizsivel szemben Aracsza történelmi multját tárja az olvasó elé.

Dr. Milenkó Filipovics egy régi szerb népi ruhadarab nevének keletkezését magyarázza és az idők folyamán betöltött szerepéről ír. Ennek a népi ruhadarabnak a XIX. század második felében érdekes hatóereje volt. Ugyanis a szerb ifjúság nemzeti romantikus hangulat megteremtésére próbálta felhasználni, épúgy mint — ahogy azt Dr. Filipovics állítja — a magyar nemesség a népi elemekből konstruált atillát.

Igen értékesek a régészeti ásatások eredményeiről adott jelentések is. A legkielégítőbb jegyzetet Dr. Mirkó Sulman és Rásztkó Rasajszki adták.

A néprajzi mellékletek közül érdemes megemlíteni a „Legújabb települők a bánáti Mramor faluban” című tanulmányt.

BÓNA JÚLIA

GEORGES ROUAULT

BOHEM ARCKEPE (olaj)